

УДК 007 : 304 : 001

НОВИННА ІНФОРМАЦІЯ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ Є. СВЕРСТЮКА

Тетяна Хоменко

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Генерала Чупринки, 49. 79044. Львів, Україна,
e-mail: homenko.tet@gmail.com*

У статті розглянуто функціонування новинної інформації у публіцистиці Є. Сверстюка.

Ключові слова: новинна інформація, дискурс, публіцистика.

Новинна журналістика сьогодні, мабуть, найактуальніша тема і в медіа просторі, і в журналістикознавстві. Її непересічність підтверджують блоки новин в теле- і радіоєфірі, на газетних шпальтах, на Інтернет сайтах. Зрештою, новина присутня у будь-якій щоденній події. Не випадково Н.Лігачова у своїй лекції, присвяченій новинній журналістиці, говорить про те, що журналіст повинен з будь-якої події зробити новину [4]. Але постає інша проблема, адже кожна подія – це своєрідна новинна заготовка, яку журналіст перетворює на інформацію для споживача, тобто завжди залишає право робити висновок своїй аудиторії [16]. Важко передбачити, чи стане ця перетворена інформація новиною для неї у первісному значенні цього слова, тобто справді чимось новим, своєрідним відкриттям та інформацією для роздумів. А може, у швидкоплинному подієво-новинному потоці журналіст лише запропонує інформацію «сьогодні на сьогодні», яку завтра заколажує іншими, швидкоплиннішими, новинами.

Людина ж – істота інформаційна, бо у ній закладений внутрішній імператив, який вимагає отримання інформації ззовні й зсередини, що зумовлює інформаційні потреби. Кожен з нас містить неосяжну інформацію, унікальну базу даних, яка потребує поповнення і оновлення, а відтак – долучає нас до суспільних комунікативних процесів. Людиною завжди керувало бажання пізнати істину, що є найглибшою сутністю духу, звідси й нескінченні запитання, задля того, щоб отримати знання про світ, який постійно зазнає змін, і потреба володіти точними, правдивими даними про ситуацію, яка складається на певний момент дії. Відсутність інформації призводить не тільки до прийняття неправильних рішень, але й до виникнення у тому чи іншому середовищі різноманітних вигадок, чуток та пліток. Отож, для вибору життєвої мети, людині потрібно мати точне уявлення про світ, що її оточує. Медіа формують середовище, яке збирає, опрацьовує, передає, розповсюджує

інформацію. Від інформації залежить емоційний стан, добробут, кар'єрний успіх, здоров'я, міжособистісні стосунки ..., а часто доля та життя сучасної людини. Тому життєво-необхідною для людини є не будь-яка інформація, а лише та, якій надаємо статус правди, істини. Тож, якщо першим обов'язком журналіста ми можемо назвати повагу до людини, служіння людині, то результатом служіння можемо вважати повну, усебічну, контекстуально правильну, правдиву інформацію, яка допомагає кожній людині шукати істину

Так загострюється питання важливості (значеннєвості) інформації, яку випускаємо у медіа простір. Значущості повідомлення може набирати лише за умови подальшого розвитку (резонансності). На жаль, резонує сьогодні переважно інформація негативна: кримінал, кількість жертв техногенних та природних катастроф, світські скандали та ін. Анонси саме таких новин привертають увагу реципієнта ЗМІ. Цю ситуацію влучно охарактеризував Дж. Д. Пітерс, коли сказав, що «про інформацію часто говорять у термінах ядерної фізики... І бомба, і інформація дають таємне задоволення від можливого апокаліпсису, п'янять сучасних людей (звиклих до потрясінь від нового) відчуттям споглядання саморуйнування» [6, с. 35]. Справді, інформаційний негатив став ознакою сучасності. Це, з одного боку, своєрідна архетипна *тінь*, яка матеріалізувалася через розуміння свободи слова як всездозволеності, поруйнувавши поняття про традиційні суспільні стандарти, з іншого – це узвичаєння віртуально-видовищної концепції інформаційного простору з уживленням полегшеного, безтурботного світопереживання за принципом «мене це не стосується, моя хата скраю». Навіть якщо взяти до уваги політизацію української спільноти, то знов таки йдеться про інформацію, яку прискіпливий її споживач змушений добирати, аналізувати і синтезувати самостійно, покладаючись лише на свій досвід, спостережливість та інтелект, аби скласти для себе об'єктивну картину подій і явищ. Тобто сьогодні ЗМІ пропонують аудиторії новітні тенденції подачі суспільно важливих новин, так званий «порядок денний», механізм, який утруднює об'єктивне осмислення реалій, але водночас підтверджує думку про те, що «людство залежить від новин» [7, с. 9]. І це приклади, які стали хрестоматійними. Слушний вихід з такої ситуації пропонує Й.Лось, кажучи, що «за нинішніх умов організованому, інформаційно мобільному і тотальному злу треба протиставити рішучість думок, енергійний оптимізм як спонуку до священних вчинків, аби позбутися сумнівів, постійного вагання, навчитися розпізнавати підступні наміри й прийоми сучасних фарисеїв. Загравання зі злом, естетизація пороків неминуче призводить до анти катарсису – забруднення душ... Від моменту народження людина інтегрується в «систему», НИНІ – В СИСТЕМУ ЗМІ, відтак – насамперед у молодого покоління формується спотворене бачення світу. Витворюється порочне коло: ненормальна соціокультурна одномірність формує одномірне мислення, яке, відповідно, зміцнює ненормальність соціальної дійсності» [5, с. 29-30]. Протистояти цьому в сенсі інформаційно-комунікативному тиску може передовсім публіцистика морально-етичного спрямування, яка покликана не тільки інформувати, аналізувати та прогнозувати, але й передчувати зміни історичного вектора, а відтак, корегувати й девіації інформаційного потоку, спрямовуючи колосальні потоки

інформації в шляхетне русло плодотворних ідей, наснажених найвищими духовними вартостями.

Тому об'єктом нашого дослідження є новинна інформація як «сировинна база публіцистики».

Предметом дослідження є функціонування новинної інформації у публіцистичній творчості Є. Сверстюка, чие слово корениться саме в морально-етичній інформаційно-комунікативній сфері.

Чимало українських та закордонних журналістикознавців, журналістів-практиків присвячують свої наукові розвідки, практичні і теоретичні поради саме майстерності новинної інформації. Серед них: В. Іванов, В. Карпенко, А. Москаленко, В. Здоровега, Г. Почепцов, З. Вайшенберг, М.Стівенс та ін. Проте, лише З. Вайшенберг пропонує подивитися на новинну інформацію як на «сировину для публіцистики» [1, с. 23]. Власне, публіцистика і є сьогодні тим резонатором, який може подовжити життя новини. А якщо зважити на те, що публіцистичний дискурс сьогодні є своєрідним текстом у дії, то подовження новинного життя завдяки аналізу, коментарям, відповідним історичним паралелям гарантує цілісність новинного потоку, його багатогранність та історичну (часову) тривалість.

Саме ж резонування новини як незаперечного факту чогось здійсненого у публіцистичному творі забезпечує відповідна добірка дотичних до використовуваної інформації фактів, які доволі часто лежать у площинах прецедентній, історичній, культурно-теоретичній, філософській чи політологічній.

Є. Сверстюк використовує факти різного порядку. Їх важко назвати «новинною інформацією» як такою, уже тому, що його живий публіцистичний дискурс насичений передовсім історичним фактажем. Це: з одного боку, посилення на різноманітні документальні, законодавчі джерела, цифровий фактаж. Наприклад, історичним фактажем насичений його твір «Ідеологія як злочин» [10].

Розмірковуючи про «ідеологію насильства», він долучає до своєї публіцистичної розвідки інформацію про «революційні уми Робесп'єра і Марата», про «принцип класової ненависти» Леніна, про інших вождів, причетних до злочинів комунізму, про Гітлера як «уважного учня Леніна», про «маргінальне значення Нюрнберзького процесу», де «злочинці сидять поряд із суддями і приховують тайну своїх власних злочинів» та ін. Згадавши на початку есею про роман Ф. М. Достоевського «Злочин і кара», Є.Сверстюк посилює думку також і посиленням на книжку російського філософа Ю. Карякіна «Дуель Маркса і Достоевського», яку «шістдесятники сприйняли як реабілітацію добра», і завершує роздуми висновком про те, що «комунізм та його ідеологія – це злочин без кари». На перший погляд, використано інформацію загальновідому, а проте, вона, діставши метафоричне обрамлення, стала не нав'язливою риторикою буденності, а перетворилася у своїй цілості на новий (інший) погляд і на минувшину, і на сучасні реалії. Власне, у цьому й полягає парадоксальність публіцистичного дискурсу Є.Сверстюка. Річ у тім, що саме ця інформація стає новинною, осучаснюючись у новому інформаційному полі – уже на рівні публіцистичного переосмислення чи інтерпретації. Таку інформацію він використовує як «своєрідну інтелектуальну зв'язку» [6, с. 33].

«Сировиною для публіцистики» Є.Сверстюка є й принципово нейтральна за тональністю новинна інформація, інформаційний привід, суспільну значимість якого, можливо, не завжди спостережну для пересічного реципієнта, він уявляє, розширює інформацію, доки вона не набуде сутнісного змісту і не стане принципом умосяжності світу. Для цього він використовує композиційний елемент зовнішньої подачі газетних матеріалів – лід. Такою новинною врізкою, наприклад, оснащені його есеї «З приводу процесу над Погружальським» [11] («24 травня 1964 року сталося в Києві, «столиці України», подія, подібних до якої мало знає історія світової культури: була підпалена і згоріла найбільша українська бібліотека – Київська публічна бібліотека Академії наук УРСР»); «Напівправа з Нюрнберзького процесу» [12] («Минуло 60 років, як слово «Нюрнберг» розвучало на весь світ. Це була подія віку: на лаві підсудних злякано сидять ті, котрі ще вчора жахали світ!»); «Про людодіство» [9] («Ми відзначаємо пам'ять замучених голодом – відтоді минуло 70 років. Вони могли б з нами жити...») та ін. Інколи Є.Сверстюк застосовує і мотивуючу функцію ліду, щоб заінтригувати читача, дати йому мотиваційну підставу до діалогу через своє, авторське, розуміння події, явища, як, приміром у матеріалі «Більшовицька відсіч пані Северінсен і пані Вольвенд» [13].

У серпні 1999 року Є.Сверстюк відгукнувся на твір О.Бузини «Вурдалак Тарас Шевченко», опублікований у червневому числі газети «Киевские ведомости», який в контексті нашого дослідження можемо окреслити новинно-інформаційним поштовхом до задіяння й інформаційно-аналітичного, і критико-філософського публіцистичного розмишлення Є.Сверстюка.

Варто також вказати і на етапи, які передували організації цього публіцистичного дискурсу Є.Сверстюка, який постав не безпосередньо з новинного повідомлення, що почало резонувати після перетворення новини в інформацію, а після того, як у ланцюг перетворення факту включився специфічний суспільний резонатор – громадська думка, завдяки чому інформацію про твір О.Бузини стала злободенною. Навіть підзаголовок до есею «Свербіж Геростратівський» [14] - «Нотатки на злобу дня у формі катехізису» - підтверджує значення громадської думки в процесі формування новинного дискурсу і включення його в дискурс публіцистичний.

Цікавим є і використання так званого цифрового фактажу у матеріалі «Кобзарєва церква» [8], опублікованому в газеті «Наша віра»: «Після безбожної диктатури в ХХ столітті вже доводиться аргументувати те, що в ХІХ столітті було очевидною істиною. Юрій Шевельов дав істотний "кількісний аргумент": слово Україна в творах Шевченка зустрічається 269 разів, слово Бог - 1281 раз. До цього можна було б додати десятки церков, намальованих Шевченком в Києві, Полтаві, Переяславі, Седневі, Чигирині, Почаїві, Василівці...». Окрім того, для завершення інформаційної картини публікації Є.Сверстюк включає у текст посилання на новину, яка стала основною темою телемарафону каналу УТ-1, а саме - обговорення ідеї побудови храму на Чернечій горі.

Тож можна сказати, що так само, як на формування публіцистичного дискурсу Є.Сверстюка впливає громадська думка, так само і його публіцистика впливає на формування громадської думки на посттоталітарному просторі і мобілізації її на вирішення кардинальних проблем спільноти, тобто світоглядна

публіцистика Є. Сверстюка вже стала постійно діючим фактором свідомості українства, принаймні елітарної його частини, саме тієї, що творить опінію.

Публіцистичні твори Є.Сверстюка існують у межах того дискурсу, який, за словами К. Серажим, є складним соціолінгвістичним феноменом сучасного комунікативного середовища, «який, по-перше, детермінується (прямо чи опосередковано) його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими (констатуючими чи фоновими) чинниками, по-друге, має «видиму» - лінгвістичну (зв'язний текст чи його семантично значущий чи синтаксично завершений фрагмент) та «невидиму» - екстралінгвістичну (знання про світ, думки, настанови, мету адресанта, необхідні для розуміння цього тексту) структуру і, по-третє, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом (автором) та інтерпретується його реципієнтом (слухачем, читачем тощо). Дискурс – це, образно кажучи, життя тексту в нашій свідомості, це накладання інформації, яку ми отримуємо з цього тексту, і нашого знання про обставини, спонуки його породження на ментально-чуттєве інформаційне поле нашого індивідуального «Я» [15, с. 13]. Отже бачимо, що він охоплює не лише безпосередньо автора чи самий текст, а й читача, і значна частина «життя» дискурсу, а отже і твору, як його елементарної, базової одиниці відбувається у свідомості реципієнта.

У публіцистичному дискурсі Є.Сверстюка є і певна оцінка явищ (подекуди суб'єктивна, хоча саме це й додає ваги його творчості, бо найчастіше – це відчуття особистої відповідальності за слово, відвага правдоборця, яка підживлює комунікативну ситуацію, виводить монологічне слово на рівень полілогічного дискурсування) і спонукання до висновків на майбутнє.

Отже публіцистичний дискурс в такий спосіб отримує додаткові можливості, наприклад, витворювати певні нові концепти або утверджувати вже відомі. Текст є своєрідною відправною точкою дискурсу, адже автор, вже пишучи, не бачить його «герметичним» і передбачає певну реакцію читача. Особливо це стосується публіцистичного тексту, який має на меті не розважити читача, а спонукати його до обдумування певних ідей. Він потребує взаємодії, тому не може мислитись поза дискурсом.

Зрештою, як пише М. Коцюбинська, «нікого не дивує його блискавична реакція на кожне неподобство, відхилення від усіх і всіляких естетичних норм, небажання й нездатність промовчати – натомість вічна готовність розставити належні моральні акценти. Реакція на рівні рефлексу. Рефлексу людської гідності. Це *modus vivendi*, спосіб мислення і почування. Сверстюкове «не можу мовчати» [2].

Акцентуючи увагу на складних моральних деформаціях людства, коли не прийнявши або загубивши трансцендентні виміри особистості, масова людина визнала себе мірою всіх речей і зайняла споживацьку позицію в житті, Є.Сверстюк застерігає нас від демагогів, що вгадують людські слабкості, від політиканів, які намагаються змістити ієрархію цінностей, створити ілюзорний образ досяжності всього бажаного через гру на публіку, через маніпуляцію словом як силою впливу, як засобом афектації. Він також застерігає щодо одновекторного, інструментального використання слова, яке не сприяє єднанню

помислів, а лише розпорошує, роз’єднує і залишає людину наодинці зі своїми проблемами.

Про публіциста Є. Сверстюка говорять: «він у своїх виступах і спогадах вражає нібито простими, але разом з тим надзвичайно мудрими оцінками політичного життя України. Відчувається, що доля народу і майбутнє його стали основою діянь і дум митця. Його духовність є чистою і чесною. І коли назвете його філософом то, мабуть, скажете правду, бо справжня філософія, правдивий аналіз буття приходять лише до людей, котрі пройшли всі лиха і страждання разом зі своїм народом і не втратили ані совісті, ані честі, незважаючи на переслідування, кари, в’язниці... Чи не кожна думка, оцінка, висловлена ним є не лише вражаюче точною, а й доступною і рідною для справжнього українця» [3, с. 5]. Можна додати, що Є. Сверстюк — насамперед людина, яку знають, поважають у середовищі справжньої української ідейності, у середовищі українського чистого Храму для чистої Душі.

Є. Сверстюк допомагає своєю філософічною публіцистикою забезпечувати тяглість історичного процесу, домагається кількоступеневої інтерпретації новинної інформації. Часто, взявши її як опорний текст, кодифікує сучасність відповідно до свого світогляду і причетності до конкретних історичних колізій, домагається поступового вживлення свого публіцистичного дискурсу у соціальну структуру сучасності й майбутньої суспільної формації, а також осучаснює історичну комунікацію на рівні морально-етичного світосприйняття, формує комунікаційні принципи морального типу мислення в сучасному контексті мультимедіа, а загострюючи увагу на християнських вартісних орієнтирах, задіює найглибші пласти свідомості реципієнта.

-
1. Вайшенберг З. Новинна журналістика: Навчальний посібник / З. Вайшенберг ; за загал. ред. В.Ф.Іванова. — К.: Академія Української Преси, 2011. — 262 с.
 2. Коцюбинська М. «Панове, де ваші шпаги?!» // День - №183. - 13 жовт. - 2009.
 3. Литовченко Л. З листів та відгуків радіослухачів / Євген Сверстюк // На хвилях «Свободи». Короткі есеї. — Луцьк : ВМА «Терен», 2004. — С. 5.
 4. Лігачова Н. Три кити новинної журналістики [Електронний ресурс]. — [Режим доступу] : <http://www.youtube.com/watch?v=rJKrIXNvejo>
 5. Лось Й. Публіцистика й тенденції розвитку світу: навч. посіб. Для вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації : у 2 ч. — Ч. 1 / Йосип Лось. — Львів : ПАІС, 2008. — 376 с.
 6. Пітерс Дж. Д. Слова на вітрі історія ідеї комунікації / Джон Дарем Пітерс ; пер. з англ. А. Іщенка. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. -302 с.
 7. Стівенс М. Виробництво новин: телебачення, радіо, Інтернет / М.Стівенс. — К. : Вид. дім «КМ Академія», 2008. — 323 с.
 8. Сверстюк Є. Кобзарєва церква // Наша віра. — Ч. 10. — 2003.
 9. Сверстюк Є. Про людодівство / Євген Сверстюк // На хвилях «Свободи». Короткі есеї. — Луцьк : ВМА «Терен», 2004. — С. 87-90.

10. Сверстюк Є. Ідеологія як злочин / Євген Сверстюк // Не меч, а мир. Есеї. - Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – С. 389-392.
11. Сверстюк Є. З приводу процесу над Погружальським / Євген Сверстюк // Не меч, а мир. Есеї. - Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – С. 381-388.
12. Сверстюк Є. Напівправа з Нюрнберзького процесу / Євген Сверстюк // Не меч, а мир. Есеї. - Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – С. 412-419.
13. Сверстюк Є. Більшовицька відсіч пані Северінсен і пані Вольвенд / Євген Сверстюк // Не меч, а мир. Есеї. - Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – С. 179-182.
14. Сверстюк Є. Свербіж Геростратівський / Євген Сверстюк // Не меч, а мир. Есеї. - Луцьк : ВМА «Терен», 2008. – С. 228-232.
15. Серажим К. Дискурс як соціолінгвістичне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. [На матеріалах сучасної газетної публіцистики] : монографія / Катерина Серажим ; за ред. В.Різуна / Київ. Нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2002. – 392 с.
16. Ярошенко Л. Журналістика як соціальний інститут [Електронний ресурс]. – [Режим доступу] : ipin-fd.org.ua/files/Info_Yaroshenko.doc

NEWS INFORMATION IN THE PUBLICISTIC DISCOURSE OF YE. SVERSTYUK

Tetyana Khomenko

*Ivan Franko National University of Lviv,
Gen. Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine
e-mail: homenko.tet@gmail.com*

The article considers the functioning of news information in the publicistic writing of Ye. Sverstyuk.

Keywords: news information, discourse, publicistic writing.

НОВОСТНАЯ ИНФОРМАЦИЯ В ПУБЛИЦИСТИЧЕСКОМ ДИСКУРСЕ Е. СВЕРСТЮКА

Татьяна Хоменко

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львов, Украина
e-mail: homenko.tet@gmail.com*

В статье рассмотрено функционирование новостной информации в публицистике Е. Сверстюка.

Ключевые слова: новостная информация, дискурс, публицистика.

Стаття надійшла до редколегії 23.12.12

Прийнята до друку 10.01.13